

ПРО ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЕПІСТОЛЯРНОЇ СПАДЩИНИ ПРОФЕСОРА ІВАНА ДЕНИСЮКА

С.С. Кіраль, доктор філологічних наук

Докладно вивчено цікаві факти зі щедрої неопублікованої епістолярної спадщини Почесного професора Львівського національного університету імені Івана Франка І.О.Денисюка (12.12.1924–10.10.2009), які висвітлюють малознані широкому загалові окремі аспекти його діяльності як видатного літературознавця, перекладача, зрештою, висвітлюють його високі й шляхетні людські якості.

Епістолярій, переклад, архів, спогади, новела.

До «матеріальної» сили слова і «душі букв» професор, літературознавець І. Денисюк ставився вимогливо, розважливо й чутливо, зокрема пишучи листи. Він відверто зізнавався, що ніколи не брав пера в руки, коли на душі було сумно, а тому деколи невчасно відповідав своїм адресатам. Водночас він завжди пам'ятав настанову М.Драгоманова, який «обзивав тих, що відповідають на кореспонденцію з запізненням, ГАЛЬБ АЗІЕН (Halbasien), а тих, що зовсім не відповідають – цілком АЗІЕН». Правда, визнавав і те, що й «через лінивство огидне» міг довго мовчати, стаючи, власне, отим драгоманівським цілковитим «азіатом» [6]. В одному із листів до професора Ф.Білецького жартома писав, що свої листи творив за всіма «...правилами якогось там «Порадника для написання лістуф».

Перше правило, це обов'язково «відповідати у той самий день, коли листа одержуєш», а друге, не менш важливе, «починати акт кореспонденції з написання адреси на конверті (найбільший клопіт, як знайти конверт і адресу)» [5]. Для самого І.Денисюка проблемою ставало те, що часами довго носив із собою листа-відповідь, забуваючи вкинути його в поштову скриньку. Бувало таке, що інколи замість листа міг вкинути у скриньку якусь іншу річ: «Оскільки ще нема морозу й не ношу рукавиць, то є надія, що в поштову скриньку кину листа, а не рукавицю, як обмовляє мене по цілому Львову Валентина Семенівна [Черняк. – С.К.]» [6]. Як активний адресант і адресат, він не сприймав поштових нововведень щодо рекомендованої кореспонденції, за якою потрібно було «власноніжно ходити (один із яскравих епістолярних неологізмів-денисюкізмів. – С.К.) на пошту за ... одержанням», бо «такий звичай завівся оце в нас». Отож надсилав листи своїм адресатам, у тому числі й О.Дунові, незрадливому другові студентських та аспірантських літ у далекий азійський Ленінакан у звичайних конвертах «не через вроджену скупість (яка розкішна самоіронія! – С.К.)», а щоб той «скоріше одержав і не мав клопоту» [6].

Неповторне професорове «письмомце», як сказав би Григій Тютюнник, терпеливо очікував із надією на радісне епістолярне спілкування не

один його адресат. Та й сам адресант теж відверто тішився, коли у своїй поштовій скриньці знаходив акуратно запечатані конверти. І це справді так, бо лише за приблизними підрахунками налічується понад сімдесят таких небайдужих його адресатів. Епістолярна спадщина Івана Овксентійовича Денисюка (12.12.1924–10.10.2009), Почесного професора Львівського національного університету імені Івана Франка, унікальна як за своїм змістом, так і в жанровому аспекті. З листів професора (нами вже зібрано понад 400 одиниць) довідуємося, що свої епістолярні шедеври він жартома називав «виґлупами».

І.Денисюк високо оцінив видані Михайлиною Коцюбинською листи В.Стуса й І.Світличного: «Немає слів, щоб виразити вартість отих листів, урятованих для вічності. «Ехеґі monument[um]»¹ – Ти можеш сказати собі вже виданням цієї епістолярії». Адже листи, як і мемуари, щоденники, спогади, наголошував учений, наживо відтворюють «образ часу і образ героя» [6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Епістолярій І.Денисюка ще не був предметом спеціального дослідження. Так, Михайлина Коцюбинська вважала його неперевершеним «майстром епістолярного жанру» [12, с. 41]. Власне, саме вона була першовідкривачем епістолярного таланту І.Денисюка [12, с.31–32]. Згодом один лист І.Денисюка від 10.04.2004 р., у якому той інформує про перебування Олени Теліги на Волині (бачив її у рідному селі), опублікує Надія Миронець [17, с. 385–386]. Волинський поет В.Лазарук у підготовленому семитомнику своїх творів подав 15 листів І.Денисюка за 1964–2006 рр. [15, Т.1, с. 499–500, 502–504, 506, 508, 513–516; Т.4, с. 268–270, 281–283, 299–301, 303–310]. Вихованець І.Денисюка, нині очільник Івано-Франківської обласної організації СП України, кандидат філологічних наук, критик Є.Баран оприлюднив 8 листів та вітальних поштів, а також дарчі дедикації свого учителя [1, с. 42–58]. Стараннями Марії Вальо побачила світ бібліографічно-документальна книжка про Марію Деркач. Там вміщено також спогади І.Денисюка про цю унікальну дослідницю та хранительку архіву Лесі Українки та її листи до львівського лесезнавця [2].

Під час написання книжки ««Зафіксоване і нетлінне». Роздуми про епістолярну творчість» Михайлину Коцюбинську (до речі, високо оцінює тут статтю І.Денисюка «Белетристичний елемент у листах В.Стефаніка») осягнула геніальна думка: укласти «Антологію епістолярних шедеврів» саме на українському матеріалі, яких, на її переконання, у нас чимало. Серед цих українських текстів окреме місце дослідниця відводила епістолярним шедеврам І.Денисюка, оскільки їм «сам Бог велів потрапити до такої антології» [13, лист від 14.08.2000 р.].

Цю авторитетну думку дослідниці щодо неповторності епістолярного стилю І.Денисюка поділяють й інші його адресати. Так, 10 березня 1982 року, І. Чендей зізнавався І.Денисюкові: «Листи від Вас були для мене справжнім дарунком, словом серця і мудрості, прихильності, якої сам не заслужив, котру мушу відробляти», бо листи «заставляли думати і ду-

¹ З лат. «спорудити пам'ятник». – С.К.

мати», у них завжди було «багато цікавого і сміливого». Отож, І.Чендей щиро радів такому епістолярному спілкуванню з І.Денисюком: «Добре, що Ви такий! Вітаю Вас!». А в іншому листі пише таке: «Господи! Як давно було, коли я од Вас отримував листи! ... До листів од Вас свого часу так звикнув, що й досі смуга без листів од Вас видиться мені якимсь довгим-довгим неврожайним літом з посухою, пекучими вітрами...» [20, с. 336]. Це твердження І.Чендея – не вияв епістолярного етикету, вихованості та ввічливості, бо й Михайлина Коцюбинська теж свого часу зі щирим захопленням писала про І.Денисюка як автора епістолярних шедеврів: «Дорогий Іване! Спасибі тобі велике за збірку, а ще більше – за листа. Війнуло мені давнім забутим духом Твоїх листів, які я завжди дуже любила. Ти правдивий майстер у тому жанрі (я б поставила Твої листи десь в одному ряду з Василевими [Стуса. – С.К.] – за духовною наснагою, а це, мабуть-таки, неабияке визнання!» [13, лист від 21 березня 1991 року].

Мета дослідження – висвітлення цікавих епістолярних фактів, що відкривають малознані широкому загалові окремі аспекти діяльності І.Денисюка як науковця, перекладача, зрештою, висвітлюють його високі й шляхетні людські якості.

Виклад основного матеріалу. Про творчі контакти І.Денисюка з Г. П. Кочуром² з приводу підготовки перекладів М.Богдановича 1967 р. у видавництві «Дніпро» вже йшлося на сторінках журналу «СіЧ» [10]. Нагадаємо тільки, що їх листування зав'язалось у 1964 році завдяки Михайлині Коцюбинській. В одному із листів до неї І.Денисюк оповів про намір видати переклади улюбленого білоруського поета М.Богдановича. Київська «коллежанка Мішеліна», як жартома називав її І.Денисюк, порадила у «цій справі безпосередньо» й «не відкладаючи!!!» звернутися до Григорія Кочура – «душі всієї нашої перекладацької справи». Листування, на жаль, тривало недовго.

Так, у листі від 10.11.1965 р. він пише про роботу над перекладами літературознавчих та культурологічних статей М.Богдановича. За задумом Г.Кочура та І.Денисюка ці статті мали ввійти до ювілейної збірки поета. Які статті перекладав І.Денисюк, з'ясувати не вдалось, оскільки київське видання 1967 р. представлене лише поетичними творами білоруського поета. Зрозуміло, що І.Денисюк і Г.Кочур до статей М.Богдановича мали особливий інтерес, зокрема про В.Винниченка, Грицька Чупринку. Ймовірно, йдеться про статті М.Богдановича, присвячені творчості Т.Шевченка, І.Франка, В.Самійленка, так би мовити, «ідейно прохідні» за часів радянської цензури. Підготовлений рукопис (поетичні твори та статті) було подано до видавництва «Дніпро» 20.12.1966 року, про що повідомляв Г.Кочур у листі до В.Чабаненка.

Відомо, що 1943 року Г.Кочура разом із дружиною безпідставно заарештували й засудили до каторжних робіт, які відбували на шахтах системи ГУЛАГ м. Інті (Комі АРСР). Та незважаючи на це, радянський політв'язень посів там провідне місце в інтернаціональному гуртку інтелігенції, не припи-

² У журналі «Слово і час» у №1 за 2014 р. запланована публікація листування І.Денисюка з Г.Кочуром. – С.К.

няв творчої діяльності (перекладав, писав вірші, вивчав через спілкування із в'язнями, представниками різних націй, нові мови, зокрема, естонську, латвійську, вірменську, грузинську, долучав до цього друзів). Про це згадує і в листах до І.Денисюка. Після звільнення і реабілітації Г.Кочур повернувся в Україну, оселився в м. Ірпін під Києвом, де й помер.

Заслуговує уваги згадка І.Денисюка про «ідейну репутацію» перекладачів М.Богдановича. Наприклад, львів'яни про перекладача, письменника Олексія Яремченка (роки життя і смерті невідомі) дізналися із виступу білоруського поета й науковця С.Панизника³ на ювілейному вечорі М.Богдановича у Львові 1966 року [18]. У журналі «Воля», що виходив у Відні в 1920–21 рр., О.Яремченко опублікував 23 вірші улюбленого поета (серед яких «Народ, Білоруський Народ!», «Погоня», «Слуцькі ткалі» та ін.), а в 1922 році літографським способом видав там же збірник поезії «Білорусь». У віденському збірнику, окрім сімнадцяти віршів М.Богдановича, були вміщені переклади творів Янки Купала, Якуба Коласа та інших білоруських авторів. У журналі «Воля» О.Яремченко вмістив «Короткий начерк історії білоруської культури», в якому високо поціновує М.Богдановича як вишуканого поета-філософа, неабиякого майстра слова, що володів «таїною ритму і гармонії». О.Яремченко наголошував, що такі таланти «...з'являються раз на століття». Як слушно зазначає Р.Лубківський, що це «чи не перша узагальнююча оцінка творчості класика нової білоруської літератури» [16, с.20]. Однак через відсутність докладної інформації про життя і творчість перекладача, І.Денисюк не ризикнув включати його переклади до київської збірки, адже «хто такий Яремченко – ніхто у нас не знає. Як бачите, перекладачі Богдановича, як кажуть поляки, якісь такі “з под цемней г'вязди”, невідомо ще, яким оком подивиться на ці прізвища цензура» [7].

У цьому ж листі І.Денисюк ділиться з Г.Кочуром своїми новими «видавничими ідеями», зокрема, пропонує укласти літературознавчу хрестоматію, куди б увійшли, в першу чергу, теоретичні праці про новелу знаних у світі німецьких дослідників: братів Шлегелів, Й.Тіка, Ф.Шпільгагена, П.Гейзе та ін. На цю думку його наштовхнуло студіювання в московських бібліотеках літератури з проблем теорії жанру новели. Він пересвідчився, що в Україні учені-літературознавці майже необізнані з теоретичними працями згаданих вище науковців, адже про них «мало хто знає та й не має змоги довідатись». Ведучи мову про таке видання, за взірць називає хрестоматію «What is a short story», видану в США, з якої теж варто, на думку І.Денисюка, зробити переклади. До задуманої книжки він мав намір включити праці французьких дослідників, а також статті, що публікувались на сторінках польського журналу “Zagadnienia Rodzajów Literackich” (виходив різними мовами).

Варто наголосити, що серед засновників згаданого журналу була Стефанія Скварчинська (1902–1988), знаний літературознавець світового рівня, епістолограф, авторка відомих праць, зокрема тритомної моногра-

³ С.Панизник у виступі на цьому вечорі неточно назвав кількість віршів М.Богдановича (16), що ввійшли до збірки «Білорусь». – С.К.

фії “Wstęp do nauki o literaturze” (Варшава, 1965), яка здобула широке визнання в літературознавчій науці. Свого часу С.Скварчинська працювала у Львівському університеті, де 1937 року захистила дисертацію про теорію листа. Текст дисертації ліг в основу її ґрунтовної монографії «Teoria listu» (Львів, 1937, перевидана 2006 року в Бялостоці, Польща).

І.Денисюк знав С.Скварчинську і певний час листувався з нею. У студії-рецензії «Актуальні проблеми вивчення» згадував: «У львівській книгарні з'являється трьохтомне видання «Вступу до науки про літературу» польського вченого Стефанії Скварчинської, і мені вдається ці три багатоцінні томи здобути. [...] Відчувається широкий, вільний подих автора – вченого світового формату. Це – синтез генологічних вчень усієї Європи. Екстрат з праць нам не знаних, а тому подвійно цікавих. [...] Знайомимося зі Стефанією Скварчинською листовно. Її відповіді дихають щирою прихильністю. Запрошує до участі у єдиному на ті часи журналі такого типу – «Zagadnienia Rodzajów Literackich», який за її редакцією виходить у Лодзі. На жаль, нормальна наукова співпраця з закордоном у ті часи була неможлива. Я написав статтю для ZRL «Поетика новели», але для дозволу на її публікацію у Польщі вимагалось аж 12 рецензій. Це сакральне число є гарантією того, що робота не дисидентська, а суто наукового характеру (вона була пізніше надрукована у журналі «Жовтень»), але у «Безпеці» (органах КДБ. – С.К.) сказано, що рецензії «не так оформлені» [4, с.99].

У листі до В.Чабаненка від 07.12.1967 р. І.Денисюк із притаманним лише йому гумором описує свою одісею про пошуки книжкових скарбів в Івано-Франківську. Саме тут він вийшов на слід родичів колишнього учителя І.Франка Теофіла Грушкевича. У бібліотеці його сина Ярослава, за фахом лікаря-окуліста (очолював галицьку делегацію під час відкриття пам'ятника І.Котляревському в Полтаві 1903 року), І.Денисюк натрапив на безцінні книги, серед них були й ті, які радянська влада заборонила для читання як «ідейно-ворожі». Як видно з листа, тут він виявив й «ідеологічно ворожу» «Історію української літератури» свого учителя, академіка М.Возняка.

Взаємини І.Денисюка й М.Возняка потребують окремого дослідження. Зупинюся лише на деяких моментах, зокрема на долі згаданої «Історії української літератури». Із М.Возняком І.Денисюк познайомився 1948 року, коли вступав на філологічний факультет Львівського університету ім. І.Франка. Згодом був його аспірантом, залишив про свого учителя унікальні спогади «Академік з легенди», в яких із особливим пієтетом, глибокою повагою і любов'ю змальовано непересічну постать видатного українського вченого. Зокрема у спогадах І.Денисюк оповідає про важливий і малознаний факт щодо першого тому згаданої праці М.Возняка. З'ясувалося, що книга мала таку присвяту: **«Славній пам'яті невмирущих борців за з'єдинену вільну, самостійну й незалежну Україну! Автор»**. Однак, як зазначав І.Денисюк, «...у бібліотечних примірниках цього тому, навіть у спецфондівських, не пронумерована картка з присвятою була вирвана. Автор присвяти мав на увазі українських січових стрі-

льців, убієнних у борні, яка ще не відгомонила у час написання праці» [3]. Ведучи мову про особисте життя М.Возняка, якого жартома аспіранти та студенти називали «Той, що в скалі сидить», І.Денисюк висвітлює стосунки академіка із жінками крізь призму відповідей батька Максима Богдановича на «нелегке питання» Білоруської академії наук, зокрема, «адносіны да дзяўчат». Адам Богданович задовільної відповіді не міг дати, «мовляв, такими глупствами Максим не цікавився. Яка ж то була «бомба», коли знайдено інтимно-еротичний щоденник поета!». Таку ж аналогію І.Денисюк проводить із М.Возняком, адже поставити таке запитання про «адносіны да дзяўчат», то все одно, що опитувати у цій справі Івана Вишенського. Однак, як з'ясувалося, у молодості М.Возняк був закоханий в Олену Степанів, згодом відому діячку, матір видатного історика Ярослава Дашкевича. В.Дорошенко у спогадах «Академік Михайло Возняк» виокремив навіть параграф «Возняк і жінки», які теж стали «бомбою», коли вони були перевидані в незалежній Україні.

У згаданому вже листі до В.Чабаненка І.Денисюк згадує роман "Voа constrictor" німецького письменника Карла Шпіндлера. Справа в тому, що перша тема його дисертації стосувалася творчості І.Франка, зокрема повісті "Voа constrictor". Як згадує І.Денисюк, «... в останні місяці свого життя академік [М.Возняк. – С.К.] розкрив секрет: у Шпіндлера є роман, що теж має назву "Voа constrictor", а його Франко читав. Ото й буде сенсаційна наукова новизна – дослідження ґенези Франкової повісті. Необхідно негайно знайти твір Шпіндлера. Де тільки я його не шукав, а він, як заклятий скарб, то виринав, то потопав. У Львівській бібліотеці іноземної літератури у картотеці цей роман значився, але de facto його вкрали. В університетській фундаментаці на Драгоманова старі німецькі книги звалено на купу у підземеллі, та попорпатись у них мені не дозволили. У московських та лєнінградських славетних бібліотеках Шпіндлер "малого сліду не покинув"» [3]. У зв'язку з цим він «нав'язав було кореспонденцію з перекладачем повісті "Voа constrictor" [І.Франка. – С.К.] на чеську мову, ще живим стареньким Главачеком», «придивлявся до перекладів Франкового твору на польську й німецьку мови». Та пошуки були марними, і лише «після смерті мого наукового керівника Шпіндлер об'явився у Чернівцях, і мені прислано перший із трьох томів пошукуваного роману. Тим часом я від перевтоми захворів – обруч голови тріщав з великим болем, очі вилазили, мікроскопічні готичні буквочки гарцювали на сторінках тексту аркана, неначе гуцуленята. Довелось їхати на лікування до Одеси, а непрочитану книжку повернути до Чернівецької бібліотеки, де Шпіндлера, за прикладом львів'ян, теж негайно вкрали. Мій другий науковий керівник Олексій Мороз порекомендував змінити тему, і я за його порадою зосередився на творчості Михайла Павлика» [3].

І.Денисюк, на жаль, так і не виконав «заповіту дорогого Михайла Степановича й досі, бо не зміг ніде знайти Шпіндлерового роману. А жаль, бо ж Іван Франко у "Гірчичному зерні" писав, що у гімназії під впливом Лімбаха він "зачитувався ... історичними романами Шпіндлера", тобто німецького письменника Карла Шпіндлера (1796–1855), автора двох

сотень томів» [3]. То ж стає зрозумілим, чому з такою радістю він пише В.Чабаненкові про випадкову зустріч у потязі із вихованцем австрійської гімназії, який «звидів» не тільки Австрію, Німеччину, але й скандинавські країни, студіюючи кооперативний рух та переносючи європейські здобутки на рідне поле» й своїм зовнішнім виглядом був «незвичайно схожий на акад. Возняка (а може то його дух?)». Саме від нього докладно дізнався про власника бібліотеки в Івано-Франківську, який «кохався в книжках і мав наскільки цивільної відваги, що не всі спалив під час монгольської навали, коли то за одну стару книжку загрожувала мандрівка на ще біліші й сніжніші краєвиди...»⁴, про приїзд до гімназії, де він вчився, І.Франка, (той цікавився геологією та розкопками). Розповів, як гімназисти зі співом Франкової «Не пора» «проводжали Каменяра на дворець». З його уст І.Денисюк довідався про існування 72 німецьких діалектів. Та – найголовніше, щиро радіючи, повідомляє В.Чабаненкові, що «бувний діяч кооперативного руху», який теж після приходу більшовиків «сі перепудив» і спалив все, окрім німецької класики, друкованої ґотиком, величиною в макове зерня», пообіцяв І.Денисюкові, якщо «знайде “*Boa constrictor*” *Spindlera*, то обов’язково мені пришле» [8]. Судячи зі спогадів про академіка М.Возняка, його співбесідник, экс-директор кооперативного товариства, мабуть, не розшукав цієї «магічної» книжки К.Шпіндлера.

Заслуговує уваги оповідь І.Денисюка про його зустріч із видатним майстром перекладу М.Лукашем (1919–1988). У зв’язку з цим варто згадати спогади В.Коротича про М.Лукаша, які вносять ясність, чому напередодні 50-ої річниці більшовицької жовтневої революції під приводом «нестачі паперу» М.Богдановича «...зовсім викинули з плану». Зрозуміло, що справа була не лише в «нестачі паперу», йшлося про активно-агресивний компартійно-кадебістський наступ на творчу інтелігенцію та тимчасове вільнодумство, так звану «хрущовську відлигу». В.Коротич, очевидець тих часів, писав, що «йшло літо 1966 року, хрущовська відлига закінчилась. Цензори ретельно викреслювали з книжок згадки про сталінські злочини, прізвища реабілітованих письменників» [14, с.738], межі вільнодумства «суворо регулювалися», бо «не тільки за відважні статті, але й навіть за деякі переклади можна дістати по шапці». Так, В.Коротич як редактор молодіжного журналу «Ранок» вмістив добірку поезій Р.М.Рільке у перекладі Г.Кочура, чим викликав невдоволення компартійної цензури – «робити цього було не слід, бо Кочур відсидів у таборі за гріхи воєнного часу».

⁴ До речі, як жителі Галичини й Буковини нищили свої бібліотеки у зв’язку з приходом «визволителів», згадував Р.Андріяшик, автор роману «Люди зі страху»: «Дома читалися книжки, була величезна бібліотека», у якій значилися «всі видання НТШ й «Руської бесіди», звичайно ж – твори Драгоманова, Франка, Ніцше... були Кантові речі, «Історія християнства». Навіть Віссаріон Белінський був. Бібліотеку було так підібрано, що для систематичної освіти вистачало лише оволодіти цим скарбом, цими знаннями. І от нас у 39-му «визволили». З перших же днів стало відомо, що за бібліотеки арештовують, вивозять. То батьки вночі – я вже це пам’ятаю – повносили книжки на ріку і втопили. Ми залишилися без жодної книжки, зате нас не вивезли». Див.: Андріяшик Р., Портяк В. «На полі крові»: письменницькі роздуми / Роман Андріяшик, Василь Портяк // Український світ. – 1996. – №4–5. – С.44–46.

Недосвідчений редактор ніяк не міг збагнути, як «відбутий перекладачем табірний вирок» в'яжеться із «поезією, написаною австрійцем Рільке за півстоліття до цього» [14, с. 739]. Невдовзі він публікує уривок із «Дон Кіхота», виконаний Миколою Лукашем, перекладачем «вже з бездоганним життєписом». Однак редактор і тут «не вгодив», накликав на себе нову біду: цензорам не сподобалась «вишукана мова перекладу». Невдовзі на черговій «проробці» В.Коротичеві вказали, що «така українська мова, яку вживає Лукаш, може призвести до відокремлення (sic !!!, підкр. наше. – С.К.) України від Росії, чого ні в якому разі не можна дозволити» [14, с.739–740]. Як результат – оголошення догани, «запідозрення в сякому-такому буржуазному націоналізмі», а згодом редактор «сам видав наказ про своє звільнення» з роботи в журналі «Ранок» [14, с. 740]. Отож, якщо зважити, що окремі твори та статті М.Богдановича замовчувалися за радянських часів, і що свого часу його перекладав репресований М.Драй-Хмара, то підготовка І.Денисюком та Г.Кочуром нового видання перекладів білоруського поета відбувалася за несприятливих ідеологічних умов.

Заслуговують на окрему розмову наукові контакти й людські взаємини І.Денисюка із проф. М.Рудницьким (залишив про нього цікаві спогади) та В.Лесиним, чії імена згадано у поданих нижче листах. З останнім упродовж життя підтримував теплі дружні стосунки, листувався, спільно готував з ним та іншими авторами перший підручник з історії української літератури для студентів філологічних факультетів університетів. Адже не часто буває, що учень виступає науковим редактором докторської монографії свого улюбленого учителя, як це було із книгою В.Лесина «Творчість Василя Стефаника (Ідейно-творчі шукання письменника. Новелістична майстерність)» (Львів : Вид-во Львів. ун-ту, 1965. – 214 с.). У наукових колах І.Денисюк вважається одним із кращих знавців новелістики, у тому числі й творчості В.Стефаника. Він є автором ґрунтовних розвідок «Майстерність Стефаника-новеліста», «Белетристичний елемент у листах Василя Стефаника» та рецензії «Всеслов'янський резонанс» про книгу Ф.П.Погребенника «Василь Стефаник у слов'янських літературах» (К., 1976).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Листи І.Денисюка за своїм інформаційно-тематичним наповненням багатоаспектні. Разом із професійними питаннями у них дуже часто йдеться про факти приватного життя, подано оцінки суспільно-політичного, мистецького життя Львова, Луцька, Одеси, Івано-Франківська, Чернівців. Інколи листи нагадують міні-рецензії на якусь поетичну збірку, роман, повість чи наукову розвідку адресата. Ґрунтовне дослідження епістолярію І.Денисюка розкриє цікаві сторінки не лише його людської й наукової особистості, а й малознані й важливі факти науково-культурного, громадського життя в Україні другої половини ХХ та перших десятиріч ХХІ віку.

У грудні 2014 року виповниться 90 років від дня народження І.Денисюка. До цієї дати маю намір упорядкувати та видати унікальну епістолярну спадщину українського науковця.

Список літератури

1. Баран Є. Тиша запитань: Люди. Книги. Життя / Євген Баран. – Івано-Франківськ : Тіповіт, 2011. – 531 с.
2. Вальо М.А. Марія Деркач (1896–1972) : Бібліогр. покажч. Спогади. Розвідки. Листи / НАН України. Львів. наук. б-ка ім. В.Стефаніка / Марія Вальо. – Львів, 1999. – 252, [19] с. : іл.
3. Денисюк І. Академік з легенди [Спогади про М.Возняка] / Іван Денисюк // Укр. літературознавство. Зб. наук. пр. – Львів : Вид-во Львів. ун-ту, 2006. – Вип. 68. – С.402–424.
4. Денисюк І. Генологічні концепції Нонни Копистянської / Іван Денисюк // Денисюк І. Літературознавчі та фольклористичні праці : У 3 т., 4-ох кн. – Львів : [У надзаг.: Львів. нац. ун-т ім. І.Франка], 2005. – Т.1 : Літературознавчі дослідження. – Кн. 1. – С. 97–101.
5. Денисюк І. Листи до Олександра Дуна, 1956–1991 рр. / Іван Денисюк // Відділ рукописів та текстології Інституту літератури імені Т.Шевченка НАН України. – Ф. 179. – Од. зб. 34. – Арк.1–21.
6. Денисюк І. Листи до Михайлини Коцюбинської, 19.06.1962 – 24.09.2004 рр. / Іван Денисюк // Там само. – Ф.173. – Од. зб. №139–142.
7. Денисюк І. Листи до Григорія Кочура, 1964–1967 рр. / І.Денисюк // Архів Г.П. Кочура, музей Григорія Кочура в Ірпені.
8. Денисюк І. Листи до Віктора Чабаненка, 1964–2009 рр. / Іван Денисюк // Приватний архів проф. В.А. Чабаненка, м. Запоріжжя.
9. Кочур, Г.П. Листи до І.Денисюка, 1965–1967 рр. / Г.Кочур // Приватний архів проф. І.О.Денисюка, м. Львів.
10. Кіраль С.С. «... Образ чистого, святого ... й такого рідного Максима» : М.Богданович у літературознавчій рецепції та едиційній практиці Івана Денисюка (за матеріалами неопублікованого листування) // Слово і Час. – 2013. – №2. – С.23–37.
11. Коцюбинська М. «Зафіксоване і нетлінне» : Роздуми про епістолярну творчість / Михайлина Коцюбинська. – К. : Дух і Літера, 2001. – 300 с.
12. Коцюбинська М. Книга споминів/ Михайлина Коцюбинська. – Х.: Акта, 2006. – 284 с.
13. Коцюбинська М. Листи до Івана Денисюка за 1964 – 2003 рр. : всього 12 листів і листівок / М.Коцюбинська // Приватний архів професора І.Денисюка. – У тексті при посиланні вказуємо дату та рік листа. – С.К.
14. Коротич В. Про Миколу Лукаша / В.Коротич // Коротич В. О. Від першої особи. Вибране / у поряд. та післямова Л.В.Череватенка. – К. : Криниця, 2012. – С. 738 –743.
15. Лазарук В. Твори : В 7 т. / у поряд., комп. набір, редагування, худ. оформлення, коректура і приміт. автора / Віктор Лазарук. – Луцьк : Надстир'я, 2010. – Т.1. «Чорне і біле». Поезії. Листи. – 598 с.; Т.4. «Сині очі Волині». Нариси з природи та історії Волині. Листи. – Луцьк : ПрАТ «Волинська обласна друкарня», 2011. – 368 с.
16. Лубківський Р. Білоруський Ікар / Роман Лубківський // Богданович, М. А. Стратим-Лебідь : Зібрання творів : Поезія, проза, публіцистика, критика, листи / [Упорядкув., передм., приміт. та наук. ред. Р.Лубківського]. – Львів : Світ, 2002. – С.20–21;
17. Миронець Н. Джерела історичної пам'яті / Надія Миронець. – К. : Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, 2008. – 398 с.

18. Панизник С. Через роки у вічність / Сергій Панизник // За рад. науку. – 1966. – 16 груд. – С.3;

19. Чабаненко В.А. Мій Богданович [зб. розвідок, перекл., енцикл. ст. і т. ін.] / Віктор Чабаненко ; М-во освіти і науки України, Запорізь. нац. техн. ун-т, Каф. заг. і слов'ян. мовознав., Наук. лаб. українозав. студій. – Запоріжжя : Б. в., 2007 (Фірма "Стак і К"). – 149 с. – Бібліогр. : с. 137–144.

20. Чендей І. Листи до професора Івана Денисюка за 1967–1982 рр. / Чендей І. // Кіраль С.С. «Зробити щось корисне для свого рідного народу» : 3 епістолярної спадщини Івана Чендея / Сидір Кіраль // Наук. вісник Ужгород. ун-ту. Серія: Філологія; Соціальні комунікації. – Вип. 1 (29). – Ужгород : УжНУ, 2013. – С.311–356.

Обстоятельно исследованы интересные факты из щедрого неопубликованного эпистолярного наследия Почетного профессора Львовского национального университета имени Ивана Франко І.О.Денисюка (12.12.1924–10.10.2009), которые освещают малоизвестные широкой общественности отдельные аспекты его деятельности как выдающегося литературоведа, переводчика, в конечном итоге, показывают его высокие и благородные человеческие качества.

Епістолярій, переклад, архів, воспоминания, новелла.

Professor I. Denysiuk's epistolary heritage is unique both in its content and in terms of the genre. For example, a well-known researcher of this genre Mihaylina Kotsyubins'ka believed him to be an unsurpassed "master of the epistolary genre" and she planned to include him in the "Anthology of epistolary masterpieces", where I. Denysuk's epistolary masterpieces deserve to take a special place. According to her as she wrote in one of her letters "God himself told to be in this anthology."

I. Denysiuk's epistolary wasn't a subject of a special study. So I. Denysiuk's epistolary dialogue with an outstanding interpreter H.P. Kochur is interesting because it dealt with the preparation of translations of the Belarusian poet M. Bogdanovich in 1967 in the publishing house "Dnestr", his contacts with Stephanie Skvarchins'ka (1902-1988), a world known specialist in literature, epistolograf, author of a three-volume monograph "Wstęp do nauki in literaturze" (Warsaw, 1965). His contacts with V.Chabanenko, Tamara Skripka, N.Kalenichenko, Elena Gnidan are also interesting. These letters reveal relationships between I. Denysiuk and Academician Wozniak, his work on the preparation of the monograph "Kosachives' Home of the Gentry" (1999).

I. Denysiuk's story about his meeting with an outstanding master of translation M.Lukash (1919-1988), his scientific contacts and human relations with prof. M.Rudnitsky (he left interesting memoirs about him) and V.Lesin deserve specific attention. Denysiuk's letters in their information - thematic content are multifaceted. Both the professional issues and the facts of private life, assessment of the socio-political and cultural life of Lviv, Lutsk, Odessa, Ivano - Frankivsk, Chernivtsi are highlighted. Sometimes letters resemble mini - reviews of some collection of poetry, novel, story or scientific research.

Careful study of I. Denysiuk's epistolary reveals interesting pages not only his human and scientific personality but also obscure important facts of scientific - cultural and social life in Ukraine of the second half of the twentieth century and the first decades of the twenty-first century.

Epistolary, translation, archive, memoirs, short story.

УДК 821.161. 2-14.09

ФЛОРИСТИЧНА СЕМІОТИКА ДРАМАТИЧНОЇ ПОЕМИ ЛЕСІ УКРАЇНКИ „АДВОКАТ МАРТІАН”

***С. О. Кочерга, доктор філологічних наук
Республіканський вищий навчальний заклад
„Кримський гуманітарний університет” (м. Ялта)***

Розглянуто флористичну семіотику одного з найзагадковіших творів Лесі Українки. Наведено семантику таких знаків, як лілея, троянда, лавр, дуб, агава, які відіграють важливу роль в репрезентації системи образів драматичної поеми. Визначено місце флористики в полікодовому письмі Лесі Українки-драматурга.

Семіотика, код, знак, символ, семантика.

Вивчаючи драматургію Лесі Українки, дослідники так чи інакше виявляли паритетність різних кодів у текстах письменниці. Прикладом яскравої взаємодії є драматична поема Лесі Українки „Адвокат Мартіан”, що є зразком її зрілої творчості.

Доцентровий рух драми „Адвокат Мартіан” у царині сучасних досліджень творчості письменниці є не випадковим: його інтенціональність досі залишається нерозгаданою. Як відомо, твір був написаний у Грузії, в часовий відтинок між двома шедеврами – „Лісовою піснею” і „Камінним подарем”. До реалізації задуму письменниця приступила наприкінці вересня 1911 р., з намірами та обіцянками „собі зробити щось і ad rapem et aquam¹” [9, с. 364]. В „Адвокаті Мартіані” Леся Українка востаннє звертається до римсько-християнського локусу, який був основним джерелом тем і „колориту” її попередніх драматичних звершень. А. Кримський з повагою згадував про унікальну підготовчу роботу перед написанням „Адвоката Мартіана”: тільки вивчення історичних матеріалів у Лесі Українки зайняло понад два місяці. „Без перебільшення можу сказати, – засвідчує А. Кримський, – що Леся Українка була справжнім ученим, дослідником” [4, с. 689].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідники неодноразово підкреслювали особливості третього століття по Різдву Христовому, що стало культурним тлом драматичної поеми „Адвокат Мартіан”. Як ві-

¹ Для заробітку; дослівно – „для хліба й води”.